

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики,
природокористування та інфраструктури
Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

РИЖКОВСЬКИЙ Роман Олегович

Обліково-аналітичне забезпечення корпоративного управління /
Accounting and analytical support of corporate governance

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління
інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ОБАм-21
Р. О. Рижковський

Науковий керівник:
д.е.н. професор Р. Ф. Бруханський

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:
« ___ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ Р. Ф. Бруханський

ТЕРНОПІЛЬ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	6
1.1. Ідентифікація фінансово-економічної сутності та специфіки застосування корпоративного управління	6
1.2. Ретроспективи розвитку бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління	11
Висновки до розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	17
2.1. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі корпоративного управління	17
2.2. Трансформація облікової системи корпорацій з використанням принципів корпоративного управління	22
2.3. Удосконалення організаційно-методичних аспектів формування інтегрованої звітності в корпораціях	27
Висновки до розділу 2	32
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНА СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	33
3.1. Параметри модернізації аналітичної системи корпоративного управління	33
3.2. Спектр доцільних векторів аналітичного забезпечення корпоративного управління	37
3.3. Додаткове розкриття інформації як напрям удосконалення обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління ...	41
Висновки до розділу 3	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	46
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність теми. На межі ХХІ століття, в контексті подолання наслідків світової економічної кризи, розвитку бухгалтерського обліку як основного джерела достовірної та актуальної інформації для прийняття рішень приділяється все більша увага науковців. Питання про вплив облікової інформації на діяльність систем управління та прийняття рішень зовнішніми стейкхолдерами, суспільне значення бухгалтерського обліку, його роль у забезпеченні ефективного функціонування економічних інститутів і суспільства в цілому, стає все більш актуальним. У цьому контексті бухгалтерський облік вважається дієвою практикою, яка відображає існуючі соціально-економічні відносини та зміни, що оточують корпоративні системи бухгалтерського обліку.

Однією з актуальних проблем в сучасних умовах є розробка теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку й аналізу в системі корпоративного управління вітчизняних корпоративних структур з урахуванням сучасного рівня розвитку національної системи бухгалтерського обліку та становлення корпоративної системи країни. Надання дієвої та результативної бухгалтерської та аналітичної підтримки для управління бізнесом допоможе підвищити якість управлінських рішень підприємства, мінімізувати рівень використання креативних практик бухгалтерського обліку, підвищити корпоративну прозорість та покращити корпоративну інформаційну політику, покращивши задоволення інформаційних потреб зовнішніх зацікавлених сторін.

Вивченню проблем обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління присвятили наукові дослідження Р. Ваттс, Дж. Демські, М. Дженсен, В. Жук, О. Канцуров, Р. Ламберт, С. Легенчук, А. Меннікен, В. Метелиця, Я. Олійник, М. Проданчук, І.Б. Садовська, І. Юхименко-Назарук та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи визначено науково-теоретичне обґрунтування концептуальних параметрів і дослідження фактичного стану системи обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління. Для досягнення поставленої мети окреслено комплекс завдань:

- 1) ідентифікація фінансово-економічної сутності та специфіки застосування корпоративного управління;
- 2) вивчення ретроспектив розвитку системи бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління;
- 3) дослідження проблематики обліково-аналітичного забезпечення в системі корпоративного управління;
- 4) обґрунтування необхідності трансформації облікової системи корпорацій з використанням принципів корпоративного управління;
- 5) пошук шляхів удосконалення організаційно-методичних аспектів формування інтегрованої звітності в корпораціях;
- 6) дослідження параметрів модернізації аналітичної системи корпоративного управління;
- 7) визначення спектру доцільних векторів аналітичного забезпечення корпоративного управління;
- 8) обґрунтування необхідності додаткового розкриття інформації як наряду удосконалення обліково-аналітичного забезпечення менеджменту.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку й економічного аналізу у ТОВ «Люкс-К» м. Рівне.

Предметом дослідження є концептуальні та організаційно-методичні характеристики бухгалтерського обліку й економічного аналізу як основи інформаційного забезпечення корпоративного управління.

Методи дослідження. Основу методології проведеного дослідження становить теорія корпоративного управління. Додатково застосовано спектр загальнофілософських і загальнонаукових методів пізнання. Використано також: історичний аналіз; моделювання; класифікаційний аналіз; порівняльний аналіз; графічні та табличні методи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні окремих теоретичних і методологічних аспектів обліково-аналітичного забезпечення корпоративного, зокрема щодо ідентифікації фінансово-економічної сутності та специфіки застосування корпоративного управління; проблематики обліково-

аналітичного забезпечення в системі корпоративного управління; трансформації облікової й аналітичної систем корпорацій з використанням принципів корпоративного управління, прийнятих у міжнародній практиці.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і пропозиції за результатами проведеного дослідження спрямовані на удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління. Практична реалізація розроблених пропозицій спроможна оптимізувати спектр проблемних і дискусійних ділянок в організаційному і методичному аспектах організації й методики обліку й аналізу в корпораціях.

Апробація результатів дослідження. Основні науково-теоретичні та практичні положення проведеного дослідження апробовано у межах VII Національної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених «Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах воєнного стану» (Тернопіль, 20 травня 2022 року) та X Національної науково-практичної конференції «Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану» (Тернопіль, 10 листопада 2022 року).

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Ідентифікація фінансово-економічної сутності та специфіки застосування корпоративного управління

На відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, формування українського корпоративного сектору є результатом тривалого розвитку та трансформації ринкових відносин з метою реалізації масштабних проєктів та досягнення чітких стратегічних цілей. Результат необхідності перерозподілу прав державної власності призвело до неефективної та соціально безвідповідальної діяльності на її початкових етапах. Тому, незважаючи на загальне посилення ринкової активності, формування та розповсюдження корпоративних структур не є передумовою забезпечення сталого економічного зростання та поступового розвитку всієї національної економіки.

Як зазначає, С. Черненко, «у розвинутих країнах світу корпоративний сектор створює 90 % загального обсягу ВВП країни при частці суб'єктів не більше 10 % від загальної кількості» [53].

Це підтверджує А. Сірко, акцентуючи увагу на економіці США, і відмічає, що «частка корпорацій у загальній чисельності форм ділової активності стабільно утримується на рівні близько 20 %, а діловий оборот корпорацій сягає майже 90 % від загального обороту всіх фірм» [44, с. 20].

В. Царук стверджує, що «корпоратизація економіки України стала основною причиною необхідності пошуку інструментів і механізмів (контракти, організаційний дизайн, нормативне регулювання) формування системи відносин і взаємодії учасників корпоративної структури та захисту інтересів різних груп стейкхолдерів, які пов'язані з її діяльністю. В міжнародній практиці така система отримала назву корпоративного управління (corporate governance), в основі якої покладено змістовні особливості поняття корпоративна структура, зокрема,

наявність відокремленості прав власності від прав управління корпоративною структурою внаслідок того, що її власність розподілена між значною кількістю стейкхолдерів»» [52, с. 7].

Згідно Господарського кодексу України «корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації» [13].

З іншої сторони, Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» визначає корпоративне управління так «це система відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності господарського товариства» [16].

Модель корпоративного управління доцільно трактувати як систему управління, що характеризується сукупністю спільних ознак структур суб'єктів корпоративного управління, а також засобів і інструментів, які вони використовують для вирішення агентських завдань. Кожна країна відноситься до тієї чи іншої моделі корпоративного управління на основі переважної кількості корпоративних структур на своїй території, які відносяться до певної моделі корпоративного управління. Основною метою визначення моделі корпоративного управління науковці вбачають пошук найкращих практик впровадження та створення передумов для ефективного функціонування корпоративних структур і досягнення ними поставлених цілей.

Оскільки за основу відбору моделей науковці обирають різні ознаки, то сьогодні існує велика кількість методів класифікації, які неможливо об'єднати в єдину систему, оскільки вони частково повторюються і повторюються.

Найпоширеніші класифікації моделей корпоративного управління в країнах з розвинутими ринками капіталу, які розкрито в працях вітчизняних та зарубіжних науковців та диференційовано за національними особливостями. Основними з них є:

- Великобританія;

- Німеччина;
- Японія.

Проаналізувавши характеристики кожної моделі, можна визначити, що відмінності, які існують між ними, зумовлені використанням різних базових характеристик (параметрів), які призводять до появи власного механізму роботи компанії, реалізованого в кожній моделі структури та інструментів управління: основні зацікавлені сторони, структура власності, структура правління, організація праці. Зокрема, від цих фундаментальних характеристик залежить специфіка бухгалтерського регулювання діяльності корпоративної структури та її процедури розкриття необхідної інформації.

Для ідентифікації загальної моделі системи корпоративного управління, запровадженої в українських суб'єктах господарювання, слід використовувати термін «вітчизняна модель корпоративного управління», який можна зустріти в кожній іншій країні, за винятком країн, модель яких значною мірою відповідає традиційним корпоративним моделям управління, диференційованих на різних рівнях. Виходячи з твердження про те, що одна з проаналізованих моделей корпоративного управління або їх комбінація може бути реалізована на рівні окремої країни, наступні питання є актуальними для подальшого вдосконалення систем бухгалтерського обліку та аналітичного забезпечення корпоративного управління, якими нехтували вітчизняні дослідники в цій галузі:

1. Чи впливає вибір моделі корпоративного управління на порядок, у якому системи обліку та аналізу побудовані в корпоративній структурі?
2. Чи залежить набір облікових інструментів для вирішення корпоративних конфліктів від вибору окремої моделі корпоративного управління?
3. Чи існують відмінності в процедурах розкриття бухгалтерської та аналітичної інформації при реалізації різних моделей корпоративного управління в корпоративних структурах?
4. За якою моделлю корпоративного управління та як розробляються системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу для підвищення ефективності діяльності українських корпоративних структур?

Для більш детальної відповіді на поставлені вище питання необхідно насамперед визначити, як реалізована у вітчизняній корпоративній структурі модель корпоративного управління та її особливості впливають на послідовність формування системи аналізу бухгалтерського обліку для підтримки корпоративної структури.

Проаналізувавши та виділивши основні характеристики вітчизняної моделі корпоративного управління, можна сказати, що вони не є повністю узгодженими з наступних причин: вітчизняна корпоративна модель управління перебуває у стані постійного розвитку та поступового вдосконалення; вчені досліджують різну кількість фірм (розмір вибірки) або взагалі не згадують такі характеристики суб'єктів дослідження; більшість дослідників зосереджуються на деяких аспектах функціонування систем управління бізнесом, які відповідають їхнім науковим інтересам, комплексного підходу не було, особливо проблем, що потребують удосконалення обліку.

Беручи до уваги основні елементи класичних моделей управління бізнесом, можна сказати, що вибір тієї чи іншої моделі впливає на рівень розвитку різних складових системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу в структурі бізнесу.

Наприклад, в англо-американській моделі корпоративного управління основними зацікавленими сторонами є акціонери, і для забезпечення їхніх інформаційних потреб необхідно створити відповідну систему фінансового обліку та фінансового аналізу, особливо обліку корпоративних прав, дивідендів тощо. Платежі, перспективи розвитку корпоративної структури тощо. Як правило, міноритарні акціонери не занурені в повсякденну діяльність корпоративної структури і водночас не мають доступу до інформації з її підсистеми управлінського обліку та можуть інвестувати лише з використанням інформації, розкритої у фінансовій звітності. Тому пріоритетним напрямком розвитку системи аналізу бухгалтерського обліку структури підприємства за англо-американською моделлю є вдосконалення системи фінансового обліку для забезпечення досконалості системи фінансового обліку.

Якщо ми розглядаємо німецьку чи японську моделі корпоративного управління, які мають інсайдерські ознаки, в яких важливу роль відіграють стосунки між керівництвом і найвпливовішими власниками, то, з одного боку, ми можемо помітити, що цей кейс зменшує управлінський опортунізм на верхніх рівнях, але, з іншого боку, концентрація власності одночасно призводить до можливості викривлення показників та формування непрозорої фінансової звітності, формування облікової політики, спрямованої на корпоративні структури, які обслуговують їхні інтереси, а не інтереси міноритарних акціонерів. Оскільки в цій моделі ключові власники мають безперешкодний доступ до внутрішньої облікової інформації з систем управлінського обліку, для корпоративних структур не є абсолютно необхідною та громіздкою формувати фінансову звітність та інші звіти, які не використовуються для прийняття рішень для процедур зовнішніх користувачів, і, зрештою, у цьому випадок процесу його складання спрямований на формування інформації для органів статистики.

Оскільки в класичних моделях корпоративного управління вони відрізняються своїми фундаментальними характеристиками, особливо ключовими стейкхолдерами та структурами власності, процес формування та представлення облікової інформації також залежатиме від цих характеристик. Наприклад, якщо акціонерів більше цікавить інформація про прибутковість корпоративної структури та ефективність її роботи, то банки та інші позичальники також зацікавлені в подібній інформації, але як доповнення до інформації про довгострокове зростання та стабільність компанії та подальша діяльність. Таким чином, процес розробки внутрішньої управлінської звітності та, загалом, пріоритети розвитку системи управлінського обліку залежатимуть від обраної моделі корпоративного управління. Наявність різних інформаційних потреб акціонерів і позичальників також впливає на процес впровадження облікової політики в корпоративних структурах, особливо щодо облікових оцінок. Якщо акціонери зацікавлені у прийнятті такого типу облікової політики, яка забезпечує максимізацію ринкової вартості корпоративної структури, то позичальники зацікавлені у прийнятті більш обачливого підходу, спрямованого

на забезпечення виконання всіх існуючих боргових зобов'язань. Наприклад, згідно з практикою бухгалтерського обліку в Німеччині, загальноприйнятим є створення резервів для покриття різних типів короткострокових і довгострокових ризиків. Наявність різних структур власності в корпоративній структурі впливає на процеси організації бухгалтерських служб та процедури перевірки їх діяльності.

Таким чином, вирішення корпоративних конфліктів за допомогою інструментів бухгалтерського обліку відрізняється в корпоративних структурах, пов'язаних з різними моделями корпоративного управління.

1.2. Ретроспективи розвитку бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління

При розробці нових та удосконаленні існуючих інструментів бухгалтерського обліку (елементів облікових методів, прийомів) для підвищення ефективності управління підприємством необхідно провести історичний аналіз ролі бухгалтерського обліку в діяльності корпорацій.

В. Царук наголошує, що «обґрунтування необхідності дослідження історичних аспектів окремого облікового питання може бути здійснене виходячи з трьох основних підходів, які можна розкрити щодо облікового забезпечення корпоративного управління наступним чином – розуміння минулого, що дозволяє знайти подібні проблемні ситуації, які вже відбувались в розвитку облікової науки і використати розроблені в той час рекомендації для вирішення проблем обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління, які виникають в умовах сьогодення. Наприклад, використання техніки позабалансового фінансування використовувалось ще Римськими Папами для подолання різних законодавчих обмежень, а інструменти креативного обліку, які використовувались корпоративними структурами в США перед Великою депресією та на початку XX-го століття в Німеччині, були основною причиною, яка призвела до їх банкрутства та в цілому до зупинки фінансових ринків. Тому

для подолання опортунізму менеджерів корпоративних структур слід враховувати наявні інструменти, які використовувались для подолання маніпуляцій бухгалтерськими даними» [52, с. 52].

Система бухгалтерського (корпоративного) обліку є основним джерелом корпоративних структурних рішень з моменту виникнення корпорації як окремого виду господарюючого суб'єкта. У той же час, хоча деякі дослідники висувають гіпотезу про те, що корпоративна структура могла існувати ще в Стародавній Греції та Римі, і підтверджують її широке поширення в середньовічній Італії та Нідерландах, важко визначити роль бухгалтерського обліку в її функціонування, тому що вони не існують у наш час або в усіх бухгалтерських регістрах чи звітах, або така інформація настільки мізерна, що неможливо проаналізувати її важливість у функціонуванні корпоративних структур у цей період.

Велику роль у розвитку корпоративних структур і вдосконаленні систем управління відіграло поширення подвійної бухгалтерії в Західній Європі після публікації «Трактат про рахунки і записи» Л. Пачолі (1494). Завдяки винаходу книгодрукування в 1468 році, протягом 15 століття ця значно перероблена і доповнена робота стала популярною серед різних авторів у великих європейських країнах (Німеччина, Голландія, Англія, Іспанія). У результаті подвійна бухгалтерія набула значного поширення в колоніальних корпоративних структурах, і з другої половини 17 століття ці компанії почали публікувати баланси, які відображали їхній майновий стан і структуру капіталу. Однак через відсутність системи стандартизації бухгалтерського обліку вимоги щодо регулярності складання балансу не висуваються, що призводить до значної затримки у формуванні балансу підприємства або взагалі до його відсутності, яка ґрунтується на особливих внутрішніх потребах власника та виникненні волі (вихід деяких існуючих власників або поява нових власників тощо), записаної в статуті компанії або відповідному розпорядженні органів державної влади.

Вже в період зародження корпоративного обліку (друга половина XVII ст.) почали виникати перші корпоративні конфлікти, які були пов'язані з

нерегулярністю надання облікової інформації власникам. З появою перших акціонерних товариств з децентралізованою власністю та управлінням система бухгалтерського обліку стала одним із джерел корпоративних конфліктів.

Бухгалтерське законодавство для корпоративних структур у континентальній Європі розвивалося дещо по-іншому протягом того самого періоду, хоча його розвиток базувався на роботі британських законодавців.

«У 1884 р. було прийнято закон про акціонерні товариства, яким управління компанією призначається правлінню. До спеціальних обов'язків правління відноситься ведення книг та складання звітності. В строки, визначені статутом, але не пізніше середини року, а якщо немає вказівки, то в першій чверті року, правлінням має бути складений баланс за минулий звітний рік, окремо рахунок прибутків та збитків і звіт про стан майна компанії. Ці звіти з зауваженнями ради представляються на розгляд загальних зборів. Принаймні за два тижні до зборів вони мають бути відкриті акціонерам в приміщенні правління. Для розгляду балансу загальними зборами можуть бути обрані особливі ревізори. Визначальною особливістю німецького закону 1884 р. є те, що в ньому прописані не лише організаційні засади, а й процедурні аспекти складання балансу та ведення книг (оцінка статей балансу (історична, первісна, залишкова), капіталізація витрат, структура власного капіталу, облікові резерви), з яких можна побачити передумови формування німецької консервативної облікової моделі» [52, с. 57].

Моніторинг наукових праць дозволяє зробити припущення, в США у першій половині ХХ-го століття проблематика облікового забезпечення корпорацій набула досить швидкого розвитку на тлі зростання її економіки порівняно з кризовими явищами у тогочасній Європі через I світову війну.

Американська школа обліковців у той час сформувала наступну специфіку розвитку обліку для системи корпоративного управління:

– корпораціями застосовується поняття «управління», яке використовується як для обґрунтування нормативного регулювання діяльності держави в корпоративному секторі, так і для регулювання окремої корпорації;

- мало уваги приділено аналізу практик бухгалтерського обліку та корпоративного управління в Європі, за винятком Великої Британії;
- дуже детально обґрунтована діяльність компанії з урахуванням різних систем управління компанією, з урахуванням особливостей діяльності різних держав, що регулюють структуру компанії;
- існуючі видання присвячені питанням організації бухгалтерського обліку в різних типах корпоративних структур з урахуванням їх особливостей (малі та великі компанії, холдингові структури);
- більшість авторів виділяють випадки фальсифікації та маніпулювання результатами діяльності корпорації для досягнення корисливих цілей директорів (зниження податків, введення акціонерів в оману тощо).

Розробка комплексу принципів у США тривав біля 30 років і завершився затвердженням GAAP US – системи облікових стандартів. У їх в основу було закладено концепцію, яка визначила мету обліку, набір якісних ознак облікової інформації, перелік принципів ведення обліку тощо.

У 1973 році за рахунок старань бухгалтерських професійних організацій з різних країн було створено Комітет з Міжнародних стандартів фінансової звітності. Він повинен був уніфікувати облікову практику підприємств різних країн для створення умов стосовно формування якісної і порівнянної звітності.

«Після укладення Норфолкської угоди у 2002 році розробники МСФЗ (IAS/IFRS) та GAAP US взяли курс на конвергенцію двох даних систем стандартів, тобто на формування єдиної системи шляхом усунення існуючих відмінностей та неузгодженостей. Результатом такої співпраці став випуск спільної конвергованої концептуальної основи фінансової звітності у 2010 році, та її доопрацювання і оновлення у версії 2018 року» [52, с. 65].

Здійснений моніторинг ретроспектив розвитку бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління дозволяє констатувати наявність певного переліку основних проблемних і дискусійних аспектів, характерних для системи обліку в різні періоди історичного становлення і розвитку, зокрема:

1) у системі корпоративного управління на початку його становлення часто застосовувалися бухгалтерські маніпуляції;

2) постійно здійснювався пошук облікового інструментарію, методів і технік, які дозволили б зменшити існуючі маніпуляції.

У вирішенні вказаних проблем розвитку бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління можна виділити 4 основні напрями:

- концептуальний;
- теоретичний;
- методичний;
- організаційний.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Враховуючи різноманіття підходів дослідників до розуміння сутності корпоративного управління, доцільно визначити його як сукупність відносин, які необхідно встановити таким чином, щоб досягти основних цілей самої корпоративної структури з урахуванням балансу інтересів із зацікавленими сторонами.

2. Відповідно до аналізу особливостей нагляду за корпоративним управлінням у вітчизняній економіці та аналізу поглядів науковців, можна стверджувати, що в Україні сформувалася модель корпоративного управління, яка поєднує в собі особливості континентальної та американської моделі.

3. В історичному розвитку обліку як невід'ємної частини системи корпоративного управління можна виділити такі етапи, на яких побудова обліково-аналітичного забезпечення систем корпоративного управління зорієнтована і визначена: зародженням корпоративної практики; виникненням та розвитком корпоративної структури; законами та нормативними актами щодо розвитку корпоративного сектору в контексті становлення ринку капіталу; декларуванням нормативних актів держави; стандартизацією бухгалтерського обліку; уніфікацією стандартів бухгалтерського обліку; конвергенцією моделей бухгалтерського обліку.

4. Хоча існують значні відмінності в рівнях розвитку системи бухгалтерського обліку та системи управління підприємством на кожному обраному етапі, невід'ємною рисою системи бухгалтерського обліку як елемента управління підприємством є те, що керівництво підприємства здійснює певні маніпуляції на основі бухгалтерського обліку. система.

5. Для вирішення існуючих проблем необхідно використати напрацювання у суміжних галузях наукової діяльності, особливо елементи інституційної теорії, забезпечити обліково-аналітичну підтримку корпоративного управління в контексті інституційної парадигми і сформулювати ефективні методи її вирішення.

РОЗДІЛ 2

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

2.1. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі корпоративного управління

Вирішальною перешкодою на шляху розвитку обліково-аналітичного забезпечення в системі корпоративного управління стало неврахування відмінностей, які існують між корпоративними системами управління та системами управління корпораціями, особливо в облікових функціях цих систем.

З одного боку, інформація, розкрита у фінансовій звітності, призначена для задоволення потреб ради директорів, акціонерів і головного виконавчого директора, але з іншого боку, враховуючи змістовні та методологічні обмеження фінансового обліку, нові фінансові та нефінансові показники, які являють собою критерії оцінки ефективності управління компанією з метою коригування корпоративної поведінки. Крім того, недостатньо розглянуто можливість маніпулювання показниками фінансової звітності інструментами облікової політики та креативного обліку, що є наслідком агентських проблем між користувачами облікової інформації та їх суб'єктами. Тому це питання має бути одним із найактуальніших напрямків дослідження у сфері обліково-аналітичного забезпечення управління бізнесом.

Д. Баюра визначає, що «необхідними умовами для розвитку корпоративного управління в країнах з транзитивною економікою є: 1) створення прозорих ринків капіталу, які б пропонували підприємцям значні стимули та з прийнятними затратами приваблювали б інвестиції; 2) захист прав власності та інтересів усіх акціонерів, а також зацікавлених осіб [3, с. 11].

Викладені пропозиції можуть бути реалізовані в умовах удосконалення теорії та методики системи бухгалтерського обліку корпоративної структури, що забезпечить підвищення якості облікової інформації відповідно до потреб

суб'єктів корпоративного управління та інших зацікавлених сторін. Це вдосконалення може здійснюватися у двох основних напрямках:

1) підвищити прозорість бухгалтерської інформації, тобто надати актуальну, повну, достовірну та детальну інформацію, щоб усі учасники корпоративних відносин могли зрозуміти її справжнє становище та визначити напрямок подальшого розвитку;

2) правильно розподілити обов'язки та відповідальність, використовуючи стимули та інструменти заохочення, створюючи таку організаційну структуру корпоративної структури бухгалтерських служб, яка мінімізує агентські проблеми, що допоможе захистити власників корпоративної структури та права інших зацікавлених осіб.

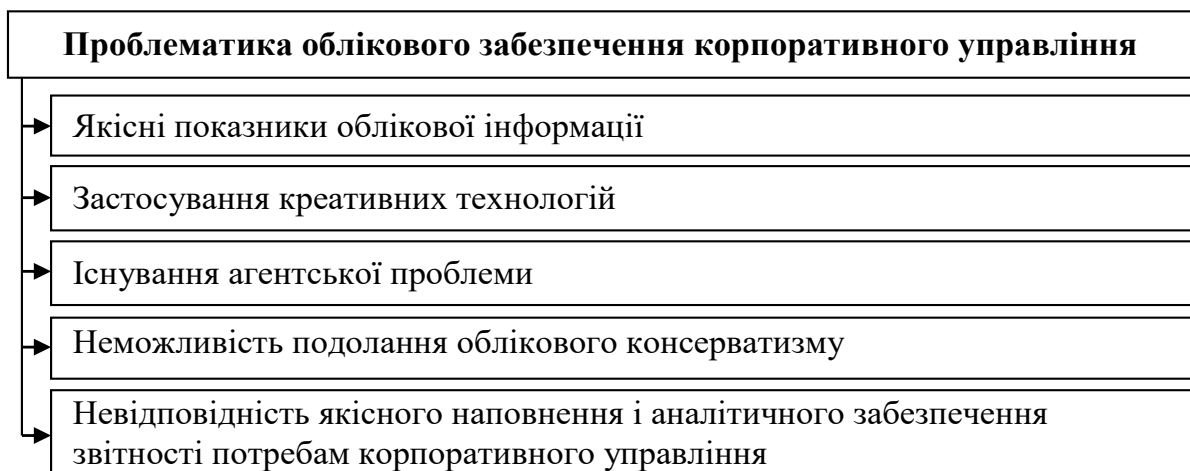

Рис. 2.1. Перелік визначальних проблем обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління

На думку В. Царука «оскільки система корпоративного управління має глибоку історію (окремі згадки про виникнення подібної до корпоративного управління системи можна знайти в Артхашастрі (IV ст. до н.е.)), то й встановлення місця і ролі обліку в формуванні такої системи відносин теж пройшло ряд етапів свого історичного розвитку. При цьому на сьогодні можна виділити ряд основних проблем в сфері облікового забезпечення корпоративного

управління, вирішення яких сприятиме підвищенню його ефективності з одного боку та розвитку науки бухгалтерського обліку з іншого» [52, с. 37].

Базовим принципом корпоративного управління є забезпечення прозорості діяльності, що визначає підзвітність системи корпоративного управління, тобто формування причинно-наслідкового зв'язку між ефективністю діяльності керівника та його винагородою, можливим зловживанням владою з боку керівників та відповідальність за їх виконання. Акціонери можуть повною мірою оцінити діяльність ради директорів і менеджерів, а потенційні інвестори можуть прийняти рішення про інвестування коштів, лише розуміючи реальну ситуацію в компанії та перспективи її розвитку.

Забезпечити прозорість діяльності компанії можливо лише за умови формування якісної бухгалтерської інформації. Хоча науковці сьогодні не дійшли згоди щодо природи концепції, ми вважаємо, що якісною є облікова інформація, яка задовольняє встановлені характеристики якості, визначені в концептуальних засадах МСФЗ та отримана шляхом дотримання фундаментальних принципів бухгалтерського обліку.

З іншого боку, залежно від обраного типу корпоративного управління можна спостерігати отримання фінансової звітності різного рівня якості, про що свідчить можливість використання різноманітних методів обмеження впливу суб'єктів бухгалтерського обліку на облікові процедури.

Отже, облікова інформація та корпоративне управління взаємовпливають одна на одну, оскільки бухгалтерський облік є засобом інформування органу корпоративного управління про ефективність діяльності менеджерів, і водночас він сам перебуває у сфері їхнього впливу, оскільки рішення щодо корпоративного управління визначає виконання облікової політики компанії і диктується його керівництвом. Тому облікову інформацію також слід розглядати як продукт управління підприємством, а загальний рівень якості результатів діяльності облікової системи (обліково-інформаційних продуктів) залежить від механізмів та засобів, які використовує суб'єкт. Це і є основним регулятором корпоративного управління.

З точки зору управління бізнесом питання креативного обліку є дуже актуальним, оскільки це один із правових інструментів коригування результатів господарської діяльності, відображених у фінансовій звітності, і впливає на загальну ефективність управління бізнесом.

Загалом, мета креативного обліку полягає в тому, щоб штучно збільшити або зменшити прибуток підприємства відповідно до параметрів бухгалтерського відображення або оцінених існуючих можливостей вибору, наданих стандартною системою бухгалтерського обліку. Вирішальною передумовою його застосування є наявність інформації та формування облікової інформації і асиметрії між суб'єктами (керівниками) та їх користувачами (акціонерами, радою директорів). Використовуючи інструменти корпоративного управління, є можливість знизити ризик інвестора за рахунок творчого маніпулювання менеджерами шляхом впровадження механізмів професійного судження та забезпечити формування фінансової звітності, що відображає реальний стан і результати діяльності компанії.

При реалізації облікової політики підприємства необхідно дотримуватись стандартів бухгалтерського обліку, а стандарти бухгалтерського обліку слід розглядати як інструмент, що обмежує свободу дій керівників та суб'єктів бухгалтерського обліку. Одним із таких обмежень є принцип обачності (бухгалтерський консерватизм), використання якого передбачає використання професійного судження, щоб не завищувати вартість активів і доходів, ані зменшувати вартість зобов'язань і витрат компанії. Консервативний облік, реалізація облікової політики підприємства, яка передбачає зважений підхід до розрахунку прибутку, слід розглядати як облікову модель, обрану керівництвом підприємства для контролю за його діяльністю, особливо менеджменту підприємства.

З метою підвищення ефективності корпоративного управління також необхідно вдосконалити систему бухгалтерської звітності для забезпечення надання необхідної інформації раді директорів, акціонерам, потенційним інвесторам та іншим зацікавленим сторонам. Деякі вітчизняні дослідники

підкреслюють, що існуюча система бухгалтерського обліку не може задовольнити потреби суб'єктів корпоративного управління, тому подальші реформи необхідно визначати відповідно до особливостей українського корпоративного управління.

Р. Кузіна зазначає, що «динамічний характер реформування висуває завдання, що має на меті дослідження численних проблем сучасного корпоративного обліку та звітності, пов'язаних з інтеграцією в систему міжнародного обліку» [25, с. 5].

Я. Іщенко ще більш активно констатує, що «для отримання інформації, яка б забезпечила потреби різних рівнів корпоративного управління, необхідно сформувати систему стандартизованої корпоративної звітності» [18, с. 69].

Н. Лоханова встановила, що «рівень задоволеності інвесторів окремими аспектами інформації, що надається у складі корпоративної звітності компаніями, з точки зору її корисності для прийняття інвестиційних рішень, складає приблизно 50 %» [30, с. 9].

Ці думки доцільно вважати підтвердженням необхідності модернізації бухгалтерського обліку в напрямку задоволення запитів системи корпоративного управління.

Одним із найпоширеніших шляхів удосконалення бухгалтерської звітності в цьому напрямку є її якісне вдосконалення (деталізація віднесення існуючих і нових об'єктів обліку), кількісне розширення показників, розкриття нефінансової інформації про діяльність підприємства в окремих спеціалізованих сферах (про інтелектуальний капітал, про сталий розвиток, про корпоративну соціальну відповідальність тощо) або інтегровану звітність.

Існування цієї тенденції є наслідком зміни ролі та спрямованості бухгалтерської звітності в системі управління підприємством, що висуває нові вимоги до прозорості та практичності бухгалтерської звітності при прийнятті корпоративних рішень, інвестиційно-кредитній діяльності тощо.

Крім того, зі змінами до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 2017 року великі та середні компанії повинні

складати управлінський звіт, що є результатом гармонізації національної системи бухгалтерського обліку з директивами ЄС. Звіт повинен розкривати поточний стан підприємства, результати діяльності та перспективи розвитку, ризики та їхній вплив на зовнішнє суспільство та навколишнє середовище.

Водночас в Україні відсутня ефективна практика складання подібних звітів, а також відсутній аналіз впливу його складання та оприлюднення на систему корпоративного управління.

2.2. Трансформація облікової системи корпорацій з використанням принципів корпоративного управління

Будь-яка економічна система для забезпечення ефективної діяльності та управління повинна ґрунтуватися на певних базових принципах або принципах, які дозволяють утворювати зв'язки та відносини між її елементами.

Набір таких принципів має стати основою якісної системи корпоративного управління, яка забезпечуватиме гармонійне узгодження інтересів суб'єктів корпоративного управління з інтересами посадових осіб та інших суб'єктів (з інтересами безпосередніх (акціонерів, потенційних інвесторів, позичальників)) і з корпоративним управлінням.

Впровадження високоякісного корпоративного управління слід розглядати як важливу передумову для забезпечення корпоративної цілісності та ефективності. Зниження його якісного рівня може призвести до ослаблення інвестиційного потенціалу компанії, дефіциту фінансових ресурсів, часткової втрати ділової репутації, що в свою чергу може призвести до виникнення значних фінансових витрат (мінімізація репутаційного ризику тощо).

Принципи корпоративного управління повинні використовуватися при створенні систем бухгалтерського обліку та аналітичного забезпечення, що дозволить інтегрувати цілі бухгалтерського обліку з корпоративним управлінням, метою якого має бути створення довірчих відносин між корпоративним менеджментом та суб'єктами господарювання. Зокрема, має

бути забезпечена гармонізація не лише з принципами корпоративного управління, пов'язаними з необхідністю розкриття облікової інформації про діяльність підприємства, а й з іншими принципами, ефективне впровадження яких потребує вдосконалення обліково-аналітичних інструментів з урахуванням цілей корпоративного управління.

«Однією з перших спроб побудови системи таких принципів стала публікація у 1992 р. “Кодексу Кедбері” (Cadbury Code of Best Practice), розробка якого була викликана незадоволенням представників Лондонської фондової біржі як рівнем надійності фінансової звітності, що підлягала оприлюдненню, так і порядком аудиторської перевірки рівня її достовірності. Показовим в даному випадку є те, що в розробці даного кодексу окрім представників біржі брали участь рада з фінансової інформації та представники професійних бухгалтерських організацій, що переконливо засвідчує надважливу роль бухгалтерського обліку в забезпеченні ефективного функціонування системи корпоративного управління. Зокрема, розробники даного кодексу вважали, що бухгалтерський облік та аудит виконують важливу функцію в системі корпоративного управління, забезпечуючи належний рівень корпоративної прозорості та створюючи інформаційні передумови для комунікації з акціонерами та іншими зацікавленими стейкхолдерами» [52, с. 44].

Зараз принципи корпоративного розробляють різні міжнародні організації (Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейська асоціація Акціонерів, Організація економічного співробітництва та розвитку), міжурядові та громадські організації (Інститут присяжних бухгалтерів Великобританії), професійні організації (ACCA, KPMG), інші організаційні структури. Головна мета при цьому – сформувані зразки та орієнтири для консолідації внутрішньо корпоративних кодексів менеджменту в корпораціях.

Принципи розвиваються і удосконалюються паралельно з міжнародними економічними відносинами і практикою корпоративного управління. Вони прагнуть виконати такі завдання: – ефективно використання ресурсів; зменшення витрат на залучення капіталу; збільшення довіри інвесторів.

У практиці корпоративного управління України також проведена значна модернізація нормативно-правового забезпечення і регламентації принципів корпоративного управління, зокрема у 2014 році Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку прийняла рішення [39], згідно якого «затверджені нові принципи корпоративного управління, та скасовано використовувані до цього часу принципи, що були запроваджені Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку у 2003 році. Здійснення таких змін було продиктовано необхідністю наближення вітчизняної практики корпоративного управління до вимог ЄС, зокрема, в частині принципів корпоративного управління, розроблених ОЕСР» [39].

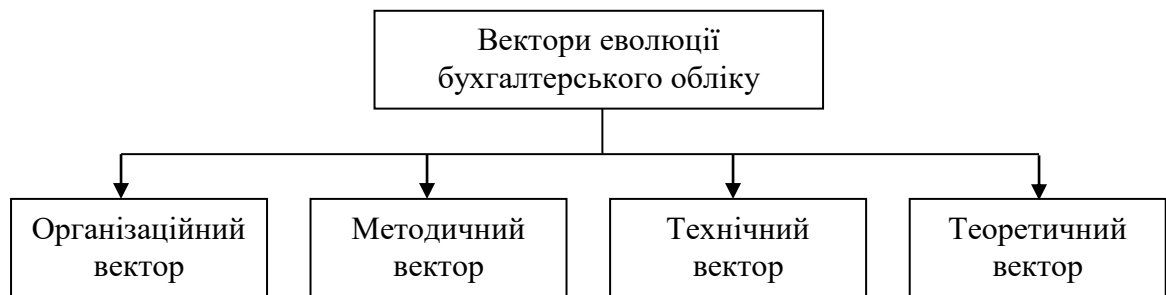

Рис. 2.2. Вектори еволюції бухгалтерського обліку для посилення ефекту від реалізації принципів корпоративного управління G20

Одночасно, «незважаючи на одержану універсальність принципів корпоративного управління G20 / ОЕСР, їх розробники наголошують на необов'язковості їх застосування та необхідності відходу від побудови універсальної структури корпоративного управління, а врахуванні специфічних особливостей корпоративних утворень, потреб і запитів стейкхолдерів, які мають бути покладені в основу розробки індивідуальної структури для конкретної компанії. Таким чином, система принципів корпоративного управління G20 / ОЕСР є певною платформою або надбудовою, яка має загальні засади, однак може бути модифікована у відповідності до потреб і особливостей конкретної компанії, забезпечуючи встановлення цілей і формування шляхів для їх досягнення» [52, с. 47].

Організаційний вектор передбачає доцільність удосконалення організаційної структури корпоративного бухгалтерського обліку відповідно до принципів корпоративного управління G20.

Це стосується, зокрема, таких сфер: технічного завдання (власників, менеджерів, правління) щодо розробки облікової політики компанії та ефективного використання її інструментів для задоволення потреб усіх груп зацікавлених сторін; вдосконалення процедур для підготовки та розповсюдження зовнішніх звітів (фінансових, консолідованих, стратегічних, звітів про сталий розвиток тощо).

Методичний вектор займається розробкою методів обліку активів, зобов'язань і капіталу компанії відповідно до принципів G20 корпоративного управління. Забезпечення цієї відповідності має здійснюватися шляхом: підвищення рівня аналізу облікової інформації за основними елементами фінансової звітності, особливо в сегменті пріоритетних об'єктів (корпоративні права, дивіденди, компенсаційні виплати тощо); розкриття інформації про корпоративна діяльність; розкриття інформації про екологічні та соціальні наслідки діяльності компанії.

Для забезпечення ефективної реалізації принципів корпоративного управління технічний вектор розвитку бухгалтерського обліку передбачає удосконалення технологічного та технічного забезпечення корпоративних інформаційних систем бухгалтерського обліку, зокрема: підвищення ефективності формування та оприлюднення облікової інформації; покращення корпоративної облікової інформації, рівня інформаційної безпеки функціонування системи для усунення інформаційної асиметрії між різними групами зацікавлених сторін; впровадження та використання інструментів бізнес-аналітики для покращення обробки облікових даних та формування внутрішніх звітів для керівництва компанії; розвиток комплексного інформаційного порталу підприємства на базі інформаційної системи бухгалтерського обліку як базового джерела інформації для зацікавлених сторін про діяльність підприємства, забезпечення його роботи в режимі он-лайн.

Теоретичний вектор передбачає необхідність розробки теоретичних принципів бухгалтерського обліку, які допоможуть вирішити питання ефективного впровадження принципів корпоративного управління G20 у практиці фірми, зокрема розробка основних положень позитивної та договірної теорії бухгалтерського обліку, спрямованих на вирішення проблем агентства, бухгалтерського обліку. асиметрія інформації та нижчі транзакційні витрати. Окрім висвітлення наряду подальшого розвитку бухгалтерського обліку, важливого для ефективного реалізації принципів корпоративного управління, G20 також презентувала тенденції трансформації національної системи бухгалтерського обліку України, зокрема з МСФЗ, анонсовані у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

З точки зору ефективності управління вітчизняними підприємствами впровадження МСФЗ також відіграло важливу роль. Оскільки МСФЗ є нормативною моделлю бухгалтерського обліку, яка базується на принципах, її впровадження передбачає ширше застосування оцінок і майбутніх прогнозів, які включатимуть використання оцінок, припущень і професійних суджень керівництва компанії або матимуть прямий вплив на процес. Завдяки поєднанню вищевказаних факторів керівництво компанії може суттєво впливати на результати своєї діяльності і тим самим виконувати вимоги, які пред'являє до них рада директорів.

Із запровадженням МСФЗ рада директорів компанії повинні не лише виконувати функцію нагляду в контексті впровадження облікової політики, а й значно посилити свою роль на етапах планування, впровадження та аналізу їх впливу на діяльність компанії.

Таким чином, у контексті впровадження корпоративної облікової політики найбільшим викликом для суб'єктів корпоративного управління є управління очікуваннями зацікавлених сторін щодо досягнення необхідних квартальних і річних результатів діяльності та реалізації дивідендної політики.

2.3. Удосконалення організаційно-методичних аспектів формування інтегрованої звітності в корпораціях

Глобалізація економіки на початку ХХІ століття призвела до поступового формування нових вимог до корпоративних структур щодо публічного оприлюднення інформації про діяльність, системи управління та показники, які відображають їхній сталий розвиток і процеси створення вартості. З цією метою деякі корпоративні структури починають публікувати інтегрований звіт у вигляді певного цілісного документа, який містить новий спосіб розкриття інформації компанії, необхідної внутрішнім і зовнішнім стейкхолдерам для прийняття рішень.

Формування такого комплексного звіту на основі провідної світової практики є одним із напрямків удосконалення додаткового розкриття облікової інформації в системі управління підприємством. Сьогодні інтегровану звітність можна розглядати як один з інструментів формування прозорості корпоративного управління, що дозволяє забезпечити:

1. Підвищення узгодженості інформації в комплексному звіті про ефективність корпоративного управління шляхом використання детальної системи фінансових і нефінансових показників для посилення підзвітності вищого керівництва;
2. Звертатися до можливих майбутніх корпоративних структур за допомогою надійного та відповідного розкриття інформації про стійкість, стратегічні ініціативи, ефективність і ризики, таким чином мінімізуючи інформаційну асиметрію між керівництвом і зовнішніми зацікавленими сторонами та ефективно розподіляючи капітал між секторами економіки та зменшуючи витрати на залучення додаткового капіталу;
3. Відновлення довіри стейкхолдерів, оскільки вище керівництво та система управління корпоративної структури діятимуть не для власних персональних інтересів, а для служіння інтересам усіх без винятку стейкхолдерів, в тому числі для задоволення національних потреб.

Інтегрований звіт розкриває фінансову та нефінансову інформацію про діяльність корпоративної структури, тим самим долаючи існуючі обмеження та обмеження систем бухгалтерського обліку в грошовій оцінці всіх видів використаного капіталу (людського, соціального, екологічного, природного тощо). Щодо неможливості розкриття перспективної та стратегічної інформації у фінансових звітах для задоволення зростаючих вимог зацікавлених сторін є проблема, на жаль. Така потреба стейкхолдерів існує через те, що корпоративні структури на сьогоднішній день вважаються основним каркасом світової економічної системи і їхня роль є визначальною як у її функціонуванні, так і в подальшому функціонуванні планети в цілому. Ефективність функціонування корпоративних структур у глобальних економічних умовах вимірюється не лише на економічному рівні, а й на більш широкому рівні, оскільки їхній вплив поширюється на суспільство та навколишнє середовище, Це вимагає додаткових форм розкриття інформації, щоб продемонструвати їхній вплив на вирішення проблем дефіциту ресурсів, зростання населення, соціально-екологічних проблем тощо.

Тому в сучасних умовах, які характеризуються невирішеними наслідками глобальної фінансової кризи та погіршенням соціальних, екологічних і кліматичних проблем, інвестори, позичальники та регулятори на ринках капіталу приділяють особливу увагу соціальним питанням з точки зору працівників, суспільства, громад, і т.д., перспектива екологічної відповідальності, корпоративна структура. Для того, щоб переконатися, що зацікавлені сторони повністю розуміють, як корпоративна структура здійснює свою діяльність у рамках вищезазначених повноважень, необхідно надати додаткову інформацію у фінансовій та нефінансовій формі за допомогою спеціального інтегрованого звіту. З іншого боку, розвиток ринків капіталу в умовах глобалізації економіки зумовив необхідність зміни існуючої моделі корпоративної звітності та переорієнтації її на формування інформації такого фінансового та нефінансового характеру, яка забезпечить розкриття всіх корпоративних звітів. цінностей, як поточних, так і довгострокових джерел, і дозволяє ідентифікувати джерела

стійких процесів створення вартості для окремих компаній і для суспільства в цілому.

Тому інтегрована звітність сьогодні розглядається науковцями та міжурядовими організаціями як один із засобів удосконалення діючої системи бухгалтерського обліку для задоволення зростаючих потреб внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін, а й як засіб трансформації діючої системи бухгалтерського обліку в цілому. Економічна система, яка має через механізми підзвітності змусити корпоративні структури не лише турбуватися про власні фінансові результати, а й діяти на основі ідеї сталого розвитку. В іншому випадку корпоративна структура втратить довіру стейкхолдерів, підтримку держави та суспільства, а вартість залучення додаткового капіталу буде вищою, ніж інші корпоративні структури, які використовують інтегровану звітність для підвищення корпоративної прозорості.

На думку В. Царука «слід говорити не лише про односторонню роль системи корпоративного управління у виникненні та використанні інтегрованої звітності в корпоративних структурах, а про наявність взаємозв'язку, що характеризується існуванням взаємовпливу, коли виникнення інтегрованої звітності відбувається на основі висунення вимог з боку системи корпоративного управління та особливістю функціонування її окремих елементів (Рада директорів, ревізійна комісія, аудиторський комітет тощо), а з іншого боку, елементи останньої самі трансформуються під впливом появи нового (більш повного та розширеного) джерела інформації про її діяльність» [52, с. 236].

З іншого боку, інтегрований звіт є елементом забезпечення бухгалтерського обліку та аналізу системи управління підприємством, при розробці інтегрованого звіту відповідні елементи останнього (система забезпечення аналізу, система прийняття рішень) також повинні бути належним чином вдосконалені. Тому важливо забезпечити ефективну реалізацію концепції інтегрованої звітності як частини системи управління компанією, оскільки формування нових інформаційних сегментів і масивів інформації потребує адаптації під них існуючих моделей прийняття рішень та розробки нових

моделей, які враховуватиме появу нових видів інформації про капітал, нові строки розкриття інформації тощо.

Наявність вищезазначених проблем зумовила необхідність пошуку їх вирішення шляхом розробки концепції єдиного звіту, який би поєднував фінансову та нефінансову інформацію та розкривав її не лише в контексті традиційних об'єктів бухгалтерського обліку, а й у контекст відповідної діяльності корпоративної структури, навколишнього середовища, інновацій та етики, а також надає ідеї щодо майбутніх перспектив розвитку.

Трансформація підходів до корпоративного звітування актуалізувалась під час спалахів корпоративних скандалів в Європі і США.

В наслідок цього, на початку 21 століття «з'явилась значна кількість моделей (концепцій, систем, методологій), які намагались побудувати єдині теоретичні основи для формування єдиного звіту, який би включав фінансову та нефінансову інформацію, необхідну для прийняття рішень стейкхолдерами. Представники Інституту сертифікованих бухгалтерів Англії у 2003 році підсумували та проаналізували існуючі на той час розробки – The Balanced Scorecard, The Jenkins Report, Tomorrow's Company, The 21st Century Annual Report, The Inevitable Change, Inside Out, Value Dynamics, GRI, The Brookings Institution, ValueReporting, The Hermes Principles» [52, с. 240].

Ми вважаємо наступні відмінності найбільш вирішальними, які вимагають удосконалення положень системи організації бухгалтерського обліку, які наразі застосовуються в міжнародних стандартах і національних положеннях бухгалтерського обліку: 1. Розширити кількість капіталів (активів) (з трьох у фінансовому звіті до шести в інтегрованому звіті), як одна з вимог розвитку глобалізованої економіки, відповідна інформація повинна бути відображена в інтегрованому звіті. Це викликає необхідність вдосконалення елементів методу бухгалтерського обліку (рахунків, кошторисів, звітів) з метою формування інформації про них. 2. Розкрити інформацію про шість вибраних капіталів не лише за допомогою монетарних показників, а й за допомогою немонетарних показників, що піднімає питання порівнянності таких звітів і з цієї точки зору

визначає рівень їх надійності з точки зору з погляду користувачів. 3. Потрібно надати не лише ретроспективну та поточну інформацію, таку як справедлива вартість шести класів капіталу та взаємозв'язок між ними, але також перспективну, прогнозну та стратегічну інформацію щодо вартості підприємства, а також інформацію про майбутні цілі та ризики, які може стати актуальним. 4. Переорієнтуватись з прибутку/збитку (як єдиного і основного кінцевого показника діяльності організації в даному звітному періоді) на вартість корпоративних структур і фактори, що забезпечують їх формування або знищення.

Аналізуючи відмінності моделей корпоративної інтегрованої звітності, можна сказати, що її впровадження є відповіддю регуляторів бухгалтерського обліку на зростаючі вимоги суб'єктів корпоративного управління та зовнішніх стейкхолдерів щодо надання їм необхідної інформації.

Використання інтегрованої звітності корпоративними структурами, окрім фінансових показників, має публікувати інформацію про екологічні, соціальні, інноваційні та етичні аспекти їхньої діяльності, важливі для суспільства, і може реально інтегрувати їх діяльність у суспільство, відображаючи їхню роль у подолання викликів, з якими сьогодні стикається суспільство.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Базовим принципом корпоративного управління є забезпечення прозорості діяльності, що забезпечує підзвітність системи корпоративного управління, тобто формування причинно-наслідкового зв'язку між ефективністю діяльності керівника та його винагородою, можливим зловживанням владою з боку керівників та відповідальність за їх виконання. Акціонери можуть повною мірою оцінити діяльність ради директорів і менеджерів, а потенційні інвестори можуть прийняти рішення про інвестування коштів, лише розуміючи реальну ситуацію в компанії та перспективи її розвитку.

2. Забезпечити прозорість діяльності компанії можливо лише за умови формування якісної бухгалтерської інформації. Хоча науковці сьогодні не дійшли згоди щодо природи концепції, ми вважаємо, що якісною є облікова інформація, яка задовольняє встановлені характеристики якості, визначені в концептуальних засадах МСФЗ та отримана шляхом дотримання фундаментальних принципів бухгалтерського обліку. З іншого боку, залежно від обраного типу корпоративного управління можна спостерігати отримання фінансової звітності різного рівня якості, про що свідчить можливість використання різноманітних методів обмеження впливу суб'єктів бухгалтерського обліку на облікові процедури.

3. Облікова інформація та корпоративне управління взаємовпливають одна на одну, оскільки бухгалтерський облік є засобом інформування органу корпоративного управління про ефективність діяльності менеджера, і водночас він сам перебуває у сфері їхнього впливу, оскільки рішення щодо корпоративного управління визначає виконання облікової політики компанії і диктується його керівництвом. Тому облікову інформацію також слід розглядати як продукт управління підприємством, а загальний рівень якості результатів діяльності облікової системи (обліково-інформаційних продуктів) залежить від механізмів та засобів, які використовує суб'єкт. Це і є основним регулятором корпоративного управління.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНА СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Параметри модернізації аналітичної системи корпоративного управління

В умовах розвитку корпоративної діяльності в Україні та світі значна увага приділяється питанню обліково-інформаційного забезпечення корпоративного управління, особливо вдосконаленню його аналітичної складової, яка передбачає організацію та розробку новітніх технічних процедур його реалізації, спрямовані на вдосконалення ефективності процесу прийняття тактичних і стратегічних рішень суб'єктами корпоративного управління.

Одним із актуальних питань є вдосконалення аналітичного забезпечення управління корпорацією з урахуванням специфічних інформаційних потреб суб'єктів його реалізації, що сформувалися в останні роки з появою нових джерел інформації. Проблему посилює складність середовища, в якому функціонує корпоративна структура.

Надійний аналітичний інструментарій необхідний для обґрунтування рішень, що приймаються органами корпоративного управління, особливо щодо:

- якісної підготовки сценаріїв розвитку бізнес-процесів на корпоративному рівні;
- вдосконалення корпоративного контролю;
- розподілу результатів діяльності;
- визначення загального вектору розвитку корпоративних структур;
- підтримки репутації компанії.

Впровадження дієвої системи аналітичної підтримки управління корпорацією, обґрунтованої теоретично та апробованої практично, у цілому може мінімізувати інформаційну асиметрію між різними групами стейкхолдерів

та суттєво підвищити рівень довіри зовнішніх стейкхолдерів до управління структурами корпорації.

Аналітика не тільки дозволяє інтерпретувати інформацію, надану в інших формах розкриття, але й підвищує довіру до неї зацікавлених сторін, частково підтверджуючи її достовірність. Це пояснюється тим, що вони володіють повною інформацією про діяльність корпоративної структури, а також про наявні тенденції розвитку відповідної галузі та ринку, на якому вона працює, тому висновки їх аналізу зазвичай є додатковим підтвердженням корпоративної діяльності. оприлюднені результати діяльності структури, оскільки вони розглядаються, здійснюється відповідно до тенденцій галузі та ринку або не суперечить їм. Ця функція дуже важлива в сучасній ситуації, оскільки, на відміну від фінансової звітності, не вся інформація, надана у формі додаткового розкриття інформації, може бути достовірно підтверджена аудитором.

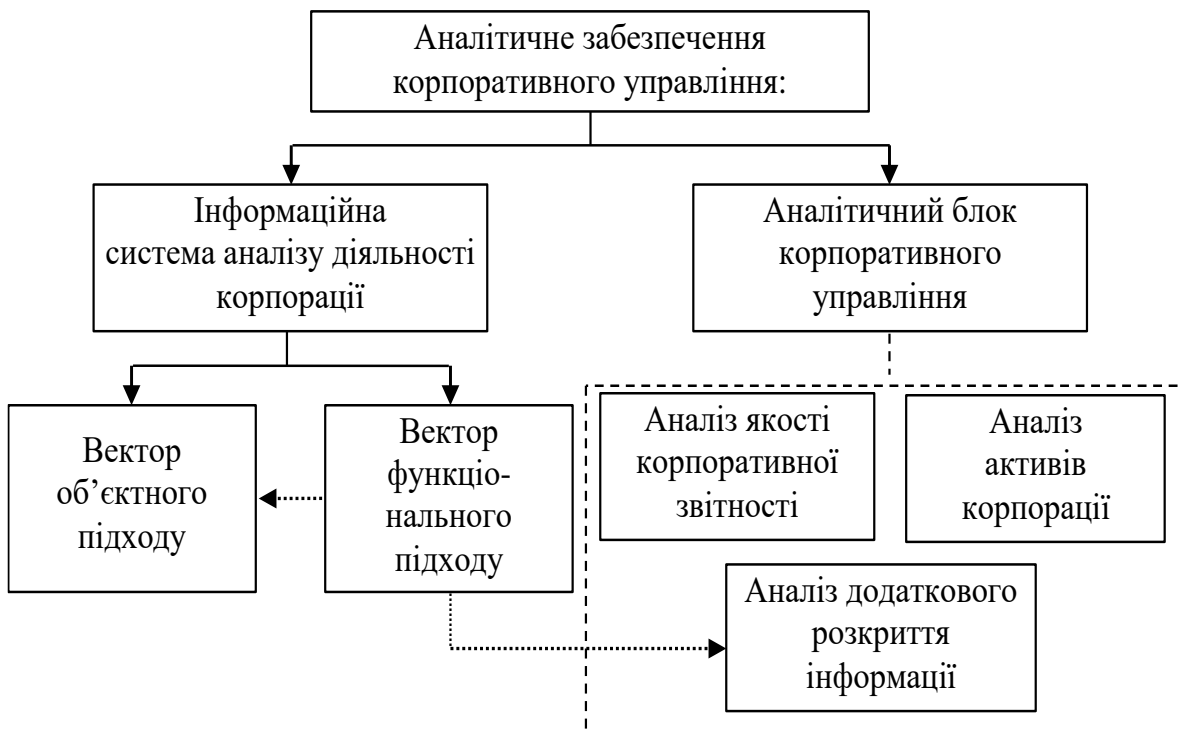

Рис. 3.1. Структурна диференціація аналітичного забезпечення корпоративного управління

Сьогодні існує об'єктивна потреба врахування специфічних потреб в інформації суб'єктів корпоративного управління, про що свідчить таке: для того, щоб мати ефективну систему корпоративного управління, необхідно забезпечити належний рівень корпоративної прозорості, який передбачає постійний моніторинг та аналіз діяльності агентів, залучених до обробки та звітності корпоративної бухгалтерської інформації, оскільки вони можуть займатися прихованою поведінкою, що призводить до виникнення морального ризику; щоб мінімізувати можливі приховані наміри агента після укладення контракту, слід провести аналіз рівня специфічності використовуваних активів, що дозволить сформулювати набір запобіжних заходів, які зменшать залежність принципала від агента і зберегти конкурентні переваги корпоративної структури; метод додаткового розкриття облікової інформації є стратегічним засобом комунікації підприємств із зацікавленими сторонами. Головний орган управління підприємством може використовувати його для аналізу характеристик довгострокового створення вартості підприємства в структурі підприємства, судити про відповідність політик, та реалізувати їх відповідно до очікувань інвесторів, а також визначити роль корпоративних структур у забезпеченні сталого розвитку екологічного та соціального середовища та інших важливих напрямів.

Для вирішення зазначених проблем у складі системи підтримки аналізу управління підприємством пропонується виділити систему аналізу управління підприємством, яка базується на використанні трьох основних напрямів аналізу: аналіз прозорості звітності підприємства; аналіз специфіки наявних активів у структурі компанії; аналіз за формою розкриття додаткової інформації.

Перші два напрямки аналізу спрямовані на уникнення опортуністичної поведінки агентів (моральний ризик облікових організаційних суб'єктів у корпоративних структурах та реалізація прихованих намірів зовнішніх стейкхолдерів). Вони гарантують, що в процесі використання облікової політики корпоративної структури і після підписання договору з агентом вони надають сигнал про опортуністичну поведінку агента (керівника або стейкхолдера).

Третій напрямок аналізу базується на дослідженні форми розкриття додаткової інформації для визначення ефективності створення довгострокової вартості, включаючи фінансові та нефінансові показники структури компанії, що відображають її фінансовий стан і результати, а також як її екологічне та соціальне середовище, місцева роль у функціонуванні громад і суспільства в цілому. Використання результатів аналізу додаткових форм розкриття інформації щодо діяльності корпоративної структури також забезпечує рівень відповідальності учасників її структур, сегментація, особливо тих типів капіталу (людський, інтелектуальний, інноваційний, соціальний та репутаційний, природний), які безпосередньо згідно чинних нормативів не входять до складу об'єктів фінансової звітності.

Отже, впровадження системи аналізу корпоративного управління в діяльність корпорацій заповнить існуючі прогалини в інформаційному забезпеченні суб'єктів корпоративного управління, зробивши його більш комплексним, враховуючи специфічні інформаційні потреби таких суб'єктів, створивши середовище, що забезпечує належний рівень корпоративної прозорості та корпоративного управління. Аналізуючи якість функціонування системи бухгалтерського обліку, суб'єкти корпоративного управління зможуть мінімізувати опортуністичну поведінку керівництва та зменшити інформаційну асиметрію між внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами, що часто підвищує корпоративну прозорість.

3.2. Спектр доцільних векторів аналітичного забезпечення корпоративного управління

Питання прозорості (прозорості) корпоративного управління на сьогоднішній день вважається однією з найважливіших проблем, якими повинні займатися теоретики і практики для подолання існуючих деструктивних процесів, які зараз відбуваються та призводять до все більш глобальних проблем. Аналізуючи існуючі методи дослідження поняття прозорості дослідниками різних галузей (управління бізнесом, бухгалтерський облік) виявлено, що між ними існують значні відмінності. Це накладає важливий відбиток на послідовність розробки методів аналізу рівнів корпоративної структурної прозорості, зокрема її багатоваріантності.

Тому наразі немає єдиного підходу чи концепції прозорості щодо процедури проведення аналізу прозорості в корпоративному управлінні, а також безпосередньо щодо аналізу прозорості в корпоративній звітності як одного з елементів системи її інформаційного забезпечення та як невід'ємної частини бухгалтерського обліку.

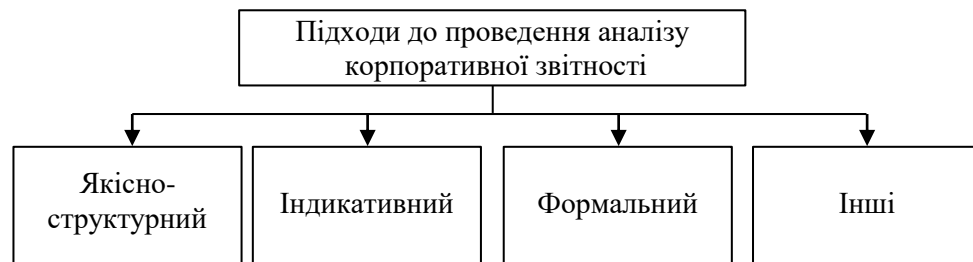

Рис. 3.2. Диференціація підходів до методики аналізу прозорості корпоративної звітності

Якісний підхід використовує концепцію прозорості як синонім якості в бухгалтерській звітності. Оскільки поняття «якість бухгалтерської звітності» є таким же невизначеним, як і її прозорість, представники групи переслідували схожі цілі з аналізом прозорості при розробці підходу до аналізу якості бухгалтерської звітності.

Проблема аналізу якості звітності підприємства – це проблема, яку активно вивчають зарубіжні дослідники в галузі бухгалтерського обліку, яку за звичною практикою можна розділити на дві категорії.

Представники першої групи займаються вивченням того, чи відповідає звітність підприємства якісним характеристикам корисної фінансової інформації, аналізують ступінь її відповідності та чи відповідає цим характеристикам реалізована облікова політика.

Такі дослідження також є міжнародно орієнтованими, оскільки до прийняття Конвергентної концептуальної основи у 2010 році існували значні відмінності між такими наборами якісних характеристик у багатьох країнах світу, тоді як сьогодні системи бухгалтерського обліку в деяких країнах поза процесом гармонізації, наприклад, Білорусь, і продовжують бути різними. Крім того, такі дослідження також мають міжкультурний контекст, оскільки на процедури застосування якісних характеристик корисної фінансової інформації та принципи бухгалтерського обліку історичні оцінки витрат тощо) впливають культурні традиції, що склалися в окремих країнах.

Представники другої групи виходять із загальнофілософського тлумачення поняття «якість», понять «якість облікової інформації» та «якість бухгалтерської звітності». Виходячи з обраних концепцій, розуміючи їх природу, автори використовують різні інструменти (стандартизовані показники, розрахунки якості нарахування, індексні методи, стабільність нарахування, рівні управління доходами тощо).

Таким чином, прозорість корпоративної звітності можна оцінити за допомогою якісних методів, заснованих на використанні різних моделей, різних контекстів (організаційних, міжнародних, культурних), а також використання корпоративної звітності на основі концепції якості, для якої не існує єдиного тлумачення серед науковців. Це є одним із головних недоліків застосування цього методу в практичній діяльності корпорацій, оскільки відсутність достатньої порівнянності отриманих результатів є одним із комунікаційних бар'єрів між органами корпоративного управління та стейкхолдерами.

Сильна сторона якісного підходу полягає в тому, що його можна застосовувати до різних елементів корпоративної звітності, включаючи фінансові та нефінансові показники (інтегрована звітність, соціальна звітність).

Індикативний підхід передбачає використання спеціально розроблених показників для оцінки прозорості корпоративної звітності, що свідчить про відхилення окремих показників від норми як свідчення використання суб'єктами бухгалтерського обліку креативних практик бухгалтерського обліку в корпоративних структурах. Представники цього підходу пов'язують поняття прозорості корпоративної звітності з її поняттями «фальсифікація» та «маніпуляція». Тобто, за їх відсутності можна говорити про прозорість корпоративної звітності, а за їх наявності, відповідно до встановленого рівня, можна говорити про відносну прозорість.

«Перші спроби розробки моделей для визначення тих компаній, які займаються фальсифікацією та маніпулюванням корпоративної звітності були здійснені представниками позитивної теорії обліку, виходячи з їх припущення про маніпулятивну поведінку менеджменту в частині формування облікової інформації в корпоративних структурах. Так, ще у 1985 р. П. Хілі та у 1986 р. Л. Де Анжело використали загальні нарахування підприємства (понесені витрати за певний період) та їх зміни в якості індикатора, який визначає загальний прибуток підприємства. Автори намагались пов'язати обсяги здійснених нарахувань з факторами, в результаті яких вони виникають» [52, с. 273].

Застосування індикативного підходу часто дозволяє проаналізувати наявність маніпуляцій щодо прибутку корпоративної структури, який є основним показником ефективності її діяльності та використовується при прийнятті стейкхолдерами інвестиційних рішень. Органи корпоративного управління, внутрішні аудитори, можуть використовувати результати цього аналізу для покращення корпоративної прозорості шляхом мінімізації опортуністичної поведінки керівництва. Крім того, наявність інформації про заходи маніпулювання обліковою системою корпоративної структури також можна розглядати як сигнал інформаційної асиметрії між внутрішніми та

зовнішніми зацікавленими сторонами корпоративної структури, і усунення цієї асиметрії також збільшить від перспектива корпоративної прозорості.

Представники формального підходу не враховують повною мірою всі можливості опортуністичної поведінки, яка може мати місце в облікових суб'єктах корпоративної структури, а зосереджуються лише на можливості бухгалтерського шахрайства, повністю ігноруючи можливість креативного бухгалтерського обліку.

Суть цього підходу полягає в аналізі ступеня чіткого та безсумнівного дотримання існуючих правил щодо формування та оприлюднення корпоративної звітності, або впливу використання нових правил, які підвищують корпоративну прозорість. Одним із елементів системи підтримки аналізу корпоративного управління є аналіз прозорості, який включає оцінку виконання акціонерними товариствами вимог щодо обов'язкового розкриття інформації. Ці вимоги стосуються бухгалтерської звітності, квартальної та річної звітності, корпоративної діяльності, установчого договору, інформації про пов'язаних осіб та фактів, які можуть вплинути на вартість цінних паперів. Необхідно також забезпечити існування таких органів, як комітети з аудиту, мотивації і кадрового супроводу, які мають визначені повноваження.

Інші підходи включають нетрадиційні методики аналізу корпоративної прозорості, які ще не мають широкого застосування, але були запропоновані окремими дослідниками. Один із таких підходів базується на аналізі прозорості корпоративної звітності за допомогою якісних індикаторів, що дозволяє ідентифікувати всі можливі дискреційні елементи, що використовуються суб'єктами бухгалтерського обліку для маніпулювання обліковими показниками. Тобто, на відміну від індикативного методу, в якому представники індикативного методу використовують метод залишку для визначення дискреційної частини нарахувань, представники цього методу роблять це безпосередньо. Ця методика містить блоки запитань, які слід поставити суб'єктам корпоративного управління та бухгалтерським організаційним одиницям, щоб визначити, чи мало місце в цих організаціях маніпулювання

результатами діяльності: виявлення передчасного або аналітично визначеного фіктивного доходу: політика визнання доходу; угоди в рамках визнання доходу; виробничі потужності компанії; зміни в дебіторській заборгованості; витрати в майбутніх періодах; аналіз політики; аналіз капіталізованих витрат; розрахунок середнього періоду амортизації активів компанії; резерви, капітал, інвестиції); заниження зобов'язань (нарахування, швидкість зростання кредиторської заборгованості); визначення креативних практик бухгалтерського обліку, заснованих на операційних грошових потоках шляхом: аналізу співвідношення минулих грошових потоків до відображених доходів; аналізу, що призводить до одноразової події визнання доходу.

3.3. Додаткове розкриття інформації як напрям удосконалення обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління

Важливим напрямком удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління корпораціями є впровадження додаткового розкриття інформації, що дозволить більш повно, точно, своєчасно відображати особливості діяльності корпорацій і впливати на економічні рішення, прийняті внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами. Надання додаткової інформації допомагає підвищити підзвітність і прозорість обліку й аналізу в корпораціях.

З точки зору внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін, розкриття додаткової інформації може допомогти підвищити ефективність системи корпоративного управління та зменшити їхні витрати на збір додаткової інформації, таким чином мінімізуючи інформаційну асиметрію між ними. Крім посилення нагляду за бухгалтерськими службами та діяльністю керівників і традиційних механізмів контролю, спрямованих на посилення якості звітності корпоративної структури, додаткове розкриття інформації використовується для підвищення ефективності систем корпоративного управління.

Додаткове розкриття інформації про діяльність корпоративної структури вважається одним із найефективніших інструментів забезпечення надійної

системи корпоративного управління. Так, згідно з результатами дослідження ООН процес самоаналізу є важливішим для заохочення кращих корпоративних практик, ніж специфічні практики управління. Це має сенс, оскільки додаткове розкриття інформації про діяльність корпоративної структури полегшує зовнішнім стейкхолдерам процес прийняття рішень, роблячи його жорсткішим і знижуючи витрати на залучення фінансового капіталу, що часто підвищує операційну ефективність завдяки кращій візуалізації структури, її ризиків та перспективи майбутнього створення вартості.

Оскільки інформація про діяльність корпорацій використовується внутрішніми користувачами (керівництвом, працівниками), місцевими громадами, органами влади тощо, можна стверджувати, що розкриття додаткової облікової інформації є важливим для покращення розуміння деталей діяльності корпоративної структури. Це дозволяє потенційним інвесторам відрізнити певні корпоративні структури від інших, які не впроваджують належного корпоративного управління та не забезпечують належної взаємодії із зацікавленими сторонами щодо соціальних, екологічних та етичних аспектів своєї діяльності. З іншого боку, обмежене або недостатнє розкриття інформації про діяльність корпоративної структури може створити передумови для опортуністичної поведінки її керівників, порушуючи цілісність ринкового інформаційного забезпечення. Це часто призводить до збільшення витрат для корпоративних структур на залучення додаткового капіталу та може перешкоджати ефективному функціонуванню ринків через неефективний розподіл економічних ресурсів.

Згідно досліджень В. Царука «експерти ISAR, що функціонує під егідою UNCTAD, визначили базові орієнтири розкриття інформації, необхідної для забезпечення гарного корпоративного управління, та провели аналіз їх дотримання в 25 країнах, що розвиваються, дослідивши 188 підприємств, які розкривають таку інформацію. Аналізуючи одержані результати, можна визначити, що в частині фінансової прозорості, яка напряму стосується функціонування корпоративної системи бухгалтерського обліку, всіма компаніями

розкривається інформація про фінансові та операційні результати діяльності, однак найменша увага приділяється тим аспектам діяльності корпоративних структур, що пов'язані з реалізацією корпоративної облікової політики (правила та процедури управління екстраординарними операціями (59 %); критичні облікові оцінки (91 %); вплив альтернативних облікових рішень (78 %), стосовно якої відсутні чіткі рекомендації здійснення, і яка має бути реалізована на основі застосування якісних характеристик облікової інформації. Таким чином, проведене експертами ISAR дослідження підтверджує тезу про наявність опортуністичних намірів у менеджменту корпоративних структур, які не завжди розкривають інформацію про ті аспекти реалізації облікових процедур, які були реалізовані на основі бухгалтерських професійних суджень і могли бути спрямовані на досягнення особистих інтересів, а не інтересів стейкхолдерів корпоративної структури» [3, с. 199].

Основними питаннями, пов'язаними з додатковим розкриттям облікової інформації про діяльність корпорацій, є: збільшити кількість об'єктів аналізу, для яких необхідно надати інформацію; підвищити чіткість процедур розкриття додаткової облікової інформації; забезпечити безперешкодне надання додаткової облікової інформації всім учасникам корпоративної структури.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно сформулювати стандарти розкриття облікової інформації, які б забезпечували розкриття якісної фінансової та нефінансової інформації (екологічного, соціального та етичного напрямків) одночасно. У формуванні таких стандартів важливу роль відіграють організації чи установи, які займаються їх формулюванням і впровадженням. Ці суб'єкти мають враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін корпоративної структури та широкої громадськості при розробці нових стандартів і методологій формування та оприлюднення облікової інформації.

В сучасних умовах розвиток інформаційного забезпечення систем управління підприємством значною мірою залежить від здатності облікових систем забезпечувати додаткове розкриття облікової інформації. Це додаткове розкриття має усунути існуючі інформаційні прогалини, які виникають через

теоретичні та методологічні особливості поточних моделей бухгалтерського обліку, заснованих на подвійному бухгалтерському обліку (історичний фокус, грошове вимірювання, вузьке розуміння активів, обмежений рівень аналізу тощо). Це підвищить актуальність і прозорість інформації, що генерується системою бухгалтерського обліку, і створить необхідні передумови для прийняття більш ефективних управлінських рішень як внутрішніми, так і зовнішніми зацікавленими сторонами в інвестиційних та кредитних рішеннях.

Проте в умовах, в яких сьогодні функціонують вітчизняні корпорації, існує велика кількість перешкод і об'єктивних причин, через які керівництво корпорацій уникає додаткового розкриття бухгалтерської інформації, хоча це є найефективнішим засобом забезпечення корпоративної прозорості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Одним із актуальних питань є вдосконалення аналітичного забезпечення управління корпорацією з урахуванням специфічних інформаційних потреб суб'єктів його реалізації, що сформувалися в останні роки з появою нових джерел інформації. Проблему посилює складність середовища, в якому функціонує корпоративна структура.

2. Надійний аналітичний інструментарій необхідний для обґрунтування рішень, що приймаються органами корпоративного управління, особливо щодо: якісної підготовки сценаріїв розвитку бізнес-процесів на корпоративному рівні; вдосконалення корпоративного контролю; розподілу результатів діяльності; визначення загального вектору розвитку корпоративних структур; підтримки репутації компанії. Впровадження дієвої системи аналітичної підтримки управління корпорацією, обґрунтованої теоретично та апробованої практично, у цілому може мінімізувати інформаційну асиметрію між різними групами стейкхолдерів та суттєво підвищити рівень довіри зовнішніх стейкхолдерів до управління структурами корпорації.

3. Додаткове розкриття інформації про діяльність корпоративної структури вважається одним із найефективніших інструментів забезпечення надійної системи корпоративного управління. Так, згідно з результатами дослідження ООН процес самоаналізу є важливішим для заохочення кращих корпоративних практик, ніж специфічні практики управління. Це має сенс, оскільки додаткове розкриття інформації про діяльність корпоративної структури полегшує зовнішнім стейкхолдерам процес прийняття рішень, роблячи його жорсткішим і знижуючи витрати на залучення фінансового капіталу, що часто підвищує операційну ефективність завдяки кращій візуалізації структури, її ризики та перспективи майбутнього створення вартості. З точки зору внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін, розкриття додаткової інформації може допомогти підвищити ефективність системи корпоративного управління та зменшити їхні витрати на збір додаткової інформації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. На відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, формування українського корпоративного сектору є результатом тривалого розвитку та трансформації ринкових відносин з метою реалізації масштабних проєктів та досягнення чітких стратегічних цілей. Результат необхідності перерозподілу прав державної власності призвело до неефективної та соціально безвідповідальної діяльності на її початкових етапах. Тому, незважаючи на загальне посилення ринкової активності, формування та розповсюдження корпоративних структур не є передумовою забезпечення сталого економічного зростання та поступового розвитку всієї національної економіки.

2. Здійснений моніторинг ретроспектив розвитку бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління дозволяє констатувати наявність певного переліку основних проблемних і дискусійних аспектів, характерних для системи обліку в різні періоди історичного становлення і розвитку, зокрема: 1) у системі корпоративного управління на початку його становлення часто застосовувалися бухгалтерські маніпуляції; 2) постійно здійснювався пошук облікового інструментарію, методів і технік, які дозволили б зменшити існуючі маніпуляції. У вирішенні вказаних проблем розвитку бухгалтерського обліку як інформаційного джерела корпоративного управління можна виділити чотири основні напрями: концептуальний; теоретичний; методичний; організаційний.

3. Для удосконалення теорії та методики системи бухгалтерського обліку корпоративної структури, що спроможне забезпечити підвищення якості облікової інформації відповідно до потреб суб'єктів корпоративного управління та інших зацікавлених сторін, на нашу думку, доцільно: 1) підвищити прозорість бухгалтерської інформації, тобто надати актуальну, повну, достовірну та детальну інформацію, щоб усі учасники корпоративних відносин могли зрозуміти її справжній стан та визначити напрямок подальшого розвитку; 2) правильно розподілити обов'язки та відповідальність, використовуючи стимули

та інструменти заохочення, створюючи таку організаційну структуру корпоративної структури бухгалтерських служб, яка мінімізує агентські проблеми, що допоможе захистити власників корпоративної структури та права інших зацікавлених осіб.

4. Глобалізація економіки на початку XXI століття призвела до поступового формування нових вимог до корпоративних структур щодо публічного оприлюднення інформації про діяльність, системи управління та показники, які відображають їхній сталий розвиток і процеси створення вартості. З цією метою деякі корпоративні структури починають публікувати інтегрований звіт у вигляді певного цілісного документа, який містить новий спосіб розкриття інформації компанії, необхідної внутрішнім і зовнішнім стейкхолдерам для прийняття рішень. Формування такого комплексного звіту на основі провідної світової практики є одним із напрямків удосконалення додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління підприємством.

5. Облікова інформація та корпоративне управління взаємодоповнюють одна на одну, оскільки бухгалтерський облік є засобом інформування органу корпоративного управління про ефективність діяльності менеджменту, і водночас він сам перебуває у сфері їхнього впливу, оскільки рішення щодо корпоративного управління визначає виконання облікової політики компанії і диктується його керівництвом. Тому облікову інформацію також слід розглядати як продукт управління підприємством, а загальний рівень якості результатів діяльності облікової системи залежатиме від механізмів і засобів, які використовує суб'єкт корпоративного управління.

6. Прозорість корпоративної звітності можна оцінити за допомогою якісних методів, заснованих на використанні різних моделей, різних контекстів (організаційних, міжнародних, культурних), а також використання корпоративної звітності на основі концепції якості, для якої не існує єдиного тлумачення серед науковців. Це є одним із головних недоліків застосування цього методу в практичній діяльності корпорацій, оскільки відсутність

достатньої порівнянності отриманих результатів є одним із комунікаційних бар'єрів між органами корпоративного управління та стейкхолдерами.

7. Важливим напрямком удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління корпораціями є впровадження додаткового розкриття інформації, що дозволить більш повно, точно, своєчасно відображати особливості діяльності корпорацій і впливати на економічні рішення, прийняті внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами. Надання додаткової інформації допомагає підвищити підзвітність і прозорість обліку й аналізу в корпораціях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Августова О. О., Денисевич Є. С., Зайцева Д. Є. Креативний бухгалтерський облік як відображення сучасних реалій ведення фінансової звітності. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 505-508.
2. Баюра Д. О. Удосконалення корпоративного управління в умовах глобалізації. Вісник економічної науки України. 2012. № 1 (21). С. 23-26.
3. Баюра Д.О. Система корпоративного управління в Україні: стан та перспективи розвитку: монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 288 с.
4. Безверхий К. В. Принцип суттєвості та його практична реалізація в інтегрованій звітності корпоративних підприємств. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2018. № 3. С. 16-33.
5. Бережна А. Ю. Розвиток національного корпоративного управління в умовах глобалізації. Економіка і регіон. 2017. № 1 (62). С. 18-25.
6. Богуцька Л. Реалізація принципів транспарентності суб'єктами господарювання. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. № 4. С. 149-158.
7. Боцян Т. В., Шахрайчук Г. М. Етичний вимір відображення облікової інформації. Адаптаційно-інтеграційні механізми управління інноваційними процесами в економіці: колективна монографія за ред. д.е.н., проф. Прохорової В.В. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2019. С. 7-14.
8. Бруханський Р. Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : Монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 384 с.
9. Бруханський Р. Ф. Блокчейн vs розподілений реєстр // Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 51-53.
10. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. (для студ. спец. 071 Облік і оподаткування). Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 208 с.

11. Головіна Д. В., Куріленко В. В. Транспарентність управлінської звітності як основа прийняття ефективних рішень. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 7-8 (206-207). С. 15-21.
12. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Редакція від 02.04.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
13. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
14. Гриценко О. І., Скорба О. А. Креативне мислення в обліку як передумова ефективності бізнесу. Інфраструктура ринку Одеса. 2018. № 25. С. 813-818.
15. Жук В. М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
16. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/zakon-ukrani-pro-derzhavne-regulyuvannya-rinku-tsnnih-paperv-v-ukran-2/>
17. Зоріна О. А. Основні аспекти аналізу діяльності корпорацій крізь призму вітчизняних досліджень. Статистика України. 2017. № 1. С. 69-77.
18. Іщенко Я. П. Формування внутрішньої звітності про витрати у відповідності до вимог корпоративного управління. Облік і фінанси АПК. 2010. № 3. С. 69-72.
19. Кондратюк О. М. Бухгалтерське забезпечення корпоративного управління: актуальні питання. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 7. С. 441-448.
20. Корягін М. В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності. Київ: Інтерсервіс, 2016. 276 с.
21. Костирко Р. О. Інтегрована звітність у забезпеченні корпоративної соціальної відповідальності компаній. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”. 2015. № 1 (45), Т. 2. С. 305-310.
22. Крайнік О. М. Національна модель корпоративного менеджменту: особливості формування. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 10-14.
23. Кузіна Р. В. Корпоративний облік і звітність в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку: Монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 416 с.

24. Кузіна Р. В. Транспарентність корпоративної звітності як основа її формування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економічні науки”. 2015. № 12. С. 193-197.
25. Кузіна Р.В. Корпоративний облік і звітність в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку: Монографія Херсон: Грінь Д.С., 2015. 416 с.
26. Кундря-Висоцька О. П. Методологічні особливості обліку в системі корпоративного управління. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. 2009. Вип. 25. С. 134-144.
27. Куцик П. О. Аналітичний інструментарій інтегрованої звітності у системі діагностики підприємства. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. 2017. Випуск 3-4. С. 130-138.
28. Легенчук С. Ф. Багатоваріантність в бухгалтерському обліку: історико-теоретичні аспекти. Житомир: ЖДТУ, 2017. 204 с.
29. Лоханова Н. О. Корпоративна звітність в Україні і світі в контексті Євроінтеграції: вимоги інвесторів, проблеми, перспективи. Економіка та держава. 2014. № 10. С. 6-10.
30. Лоханова Н.О. Корпоративна звітність в Україні і світі в контексті Євроінтеграції: вимоги інвесторів, проблеми, перспективи. Економіка та держава. 2014. № 10. С. 6-10.
31. Мазіна О. І., Олійник В. С. Трансформація звітності в умовах глобалізації. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2019. Вип. 3. С. 124-132.
32. Макарович В. К., Вигівська І. М. Транспарентність фінансової звітності в умовах застосування МСФЗ. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2016. Випуск 2 (48). С. 326-330.
33. Мельник З. Ю. Фальсифікація як спосіб здійснення креативного обліку. Фінансовий простір. 2015. № 2 (18). С. 212-216.
34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 34 (МСБО 34). Проміжна фінансова звітність. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_049

35. Нестеренко О. О. Інтегрована звітність: теорія, методологія, практика. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2018. 410 с.
36. Павлов В. І., Мишко О. А. Корпоративне управління в акціонерних товариствах: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2006. 180 с.
37. Пилипенко Л. М. Розвиток концепцій побудови системи публічної звітності корпорацій в умовах постіндустріальної економіки: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 336 с.
38. Посохов І. М. Дослідження методів оцінки ризиків корпорацій. Європейський вектор економічного розвитку. 2013. № 2 (15). С. 211-216.
39. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.07.2014 року № 955 “Про затвердження Принципів корпоративного управління”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr955863-14>
40. Савінова В. М Проблемні питання використання терміна «корпорація» в господарському праві України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Випуск 2. Том 2. С. 23-27.
41. Сазонець І. Л. Корпоративне управління: світовий досвід та механізми залучення інвестицій: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 304 с.
42. Святюк О. Р., Дзюбіна К. О. Аналіз можливостей застосування в Україні елементів англо-американської моделі корпоративного управління. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 206-220.
43. Семанюк В. Теорія обліку: інституційний підхід. Економічний аналіз. 2012. Випуск 11. Частина 4. С. 281-284.
44. Сірко А.В. Корпоративний сектор: структура, місце та роль в сучасній економіці. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2004. № 4. С. 17-24.
45. Уманців Ю. М. Формування української моделі корпоративного управління. Економіка. Фінанси. Право. 2010. № 3. С. 10-13.
46. Фролова Т. О. Становлення національної системи корпоративного управління. АГРОСВІТ. 2012. № 9. С. 34-39.

47. Хомин П. Я. Гризайль – Ignis Sanat облікової теорії. Галицький економічний вісник: наук. журн. Тернопіль. 2018. № 1 (54). С. 88-97.
48. Царук В. Ю. Аналіз рівня специфічності активів корпоративних структур. Перспективи розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 20 травня 2020 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. С. 141-142.
49. Царук В. Ю. Варіанти співвідношення розуміння сутності прозорості в корпоративному управлінні й у бухгалтерському обліку. Сучасна наука та інтелектуальний капітал у системі факторів трансформації економіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 14 березня 2020 р.). К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2020. С. 88-92.
50. Царук В. Ю. Дієвість системи обліково-інформаційного забезпечення корпоративного управління. Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 915-920.
51. Царук В. Ю. Еволюція генезису облікового забезпечення корпоративного управління. Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0 : матеріали Міжнар. науково-практичної конференції, 26-27 березня 2020 року. Рівне : НУВГП, 2020. С. 197-199.
52. Царук В. Ю. Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління : монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2020. 404 с.
53. Черненко С.М. Корпоративний сектор: сучасний стан та проблеми становлення. Ефективна економіка. 2011. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=683>
54. Шевченко Л. Я. Комплексна методика аналізу ресурсного потенціалу корпорації. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30, № 2. С. 254-259.
55. Штерн Г. Ю. Корпоративне управління: Навчальний посібник для студентів спец. 8.050201 Менеджмент організацій”. Харків: ХНАМГ, 2009. 278 с.

56. Юхименко-Назарук І. А. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в контексті неінституційної теорії: монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2017. 300 с.
57. Ярощук О. В. Концепції визначення вартості власного капіталу акціонерного товариства. Економічний аналіз. 2013. Том 14. № 3. С. 236-240.
58. Ярощук Олексій, Белова Ірина. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 3-4. С. 28-44.